

Ympäristöministeriö
www.Lausuntopalvelu.fi

viite: Lausuntopalvelu.fi VN/16951/2020

LAUSUNTO KESKIPITKÄN AIKAVÄLIN ILMASTOPOLITIIKAN SUUNNITELMASTA

Ympäristöministeriö pyytää lausuntoja keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmasta.

Ympäristöministeriö on yhdessä muiden ministeriöiden kanssa valmistellut luonnoksen keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmaksi. Ilmastolain (609/2015) mukaan valtioneuvosto hyväksyy keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman kerran vaalikaudessa.

Lain mukaan suunnitelmaan sisältyy toimenpideohjelma, jossa esitetään, millä toimilla ihmisen toiminnasta aiheutuvia kasvihuonekaasujen päästöjä vähennetään ja ilmastonmuutosta hillitään taakanjakosektorilla, sekä päästökehitysarviot kasvihuonekaasujen päästöjen kehityksestä ja politiikkatoimien vaikutuksista siihen. Suunnitelman kattamalle taakanjakosektorille kuuluvat liikenteen, maatalouden, rakennusten erillislämmityksen, työkoneiden, jätehuollon ja F-kaasujen päästöt sekä päästökaupan ulkopuolisen teollisuuden ja muun energiankäytön päästöjä.

Suunnitelmaa on valmisteltu rinnakkain ilmasto- ja energiastrategian kanssa. Suunnitelmassa tarkastellaan myös poikkileikkaavia teemoja, kuten alueellisen ilmastotyön ja kulutuksen merkitystä. Suunnitelman laatimisen perustana on ilmasto- ja energiastrategian kanssa yhteiset, VTT:n vetämässä HIISI-hankkeessa tuotetut skenaariot.

Satakuntaliitto toteaa kannanottonaan seuraavaa:

Suunnitelman tavoitteet

Satakuntaliitto on tutustunut lausunnolla olevaan suunnitelmaan.

Suunnitelmassa on määritetty sektoreittain vaadittavat toimet ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi. Suunnitelman tavoitteet ja teemat on käsitelty teemoittain monipuolisesti sekä perustellusti. Nykytilan kuvaus pohjustaa tavoitteiden määrittelyä. Lisäksi suunnitelma linkittyy tehtyihin tiekarttoihin, linjauksiin ja suunnitelmiin.

Liikenne

Liikenteen merkitys päästötavoitteiden saavuttamisessa on keskeinen ja erilaisia toimenpiteitä tarvitaan kuten suunnitelmassa todetaan. Suunnitelmassa tukeudutaan vastikään valmistuneeseen fossiilittoman liikenteen tiekartan sisältöihin. Näin eri ilmastosuunnitelmien tavoitteet ja toimet nivoutuvat yhteen sekä tukevat toisiaan. Uusien toimenpiteiden täytäntöönpanossa kannusteet ja selkeä, riittävä viestintä on keskeistä, jotta toimenpiteet saadaan toteutettua käytännössä. Esimerkiksi

lataus- ja jakeluasemaverkon kattavuuden ja tiheyden lisääminen myötävaikuttaa positiivisesti ennakoitujen sähköautomäärien toteutumiseen.

Kuten useat maakunnan liitot lausunnoissaan myös Satakuntaliitto pitää liikennekaasun jakeluinfrastruktuurin tukea tärkeänä. Kokonaisuutena arvioiden biokaasun hyödyntäminen kansallisessa kehittämisessä edellyttää nykyistä tarkempaa ja kokonaisuuteen tähtäävää järjestelmäsuunnittelua ja kansallisten tavoitteiden toimeenpanoa konkreettisia toimenpiteitä tukemalla ja rahoittamalla. Myös biokaasun tuotantoon liittyy useita haasteita.

Satakuntaliitto pitää tärkeänä vedyn liikennekäytön kehityksen aktiivista seuranta ja edistämistä. Samalla on valmisteltava vetytalouteen ja tankkausverkostoon liittyvää lainsäädäntöä ja verkkotarpeita. Lisäksi vetytalouteen liittyviin mahdollisuuksiin ja haasteisiin on syytä panostaa osana energijärjestelmän kehittämistä. Myös liikenteen digitalisoinnin tuomiin mahdollisuuksiin ja uusiin liikennöintitapoihin (esim. raskaan liikenteen letka-ajo) tulee kiinnittää huomiota enenevässä määrin.

Maatalous

Satakuntaliitto pitää maatalouteen suunnattuja lisätoimia riittävinä. Toimia toteutettaessa tulee huolehtia siitä, että Euroopan unionin yhteisen maatalouspolitiikan (YMP) tavoitteet ja painopisteet eivät vaarannu vaan niiden toteutumista edistetään tasapuolisesti.

Rakennusten erillislämmitys, työkoneet, jätehuolto, F-kaasut, teollisuus ja muut päästöt

- Satakuntaliitto ei ota kantaa edellä mainittuihin teemoihin.

Kuntien ja alueiden ilmastotyö

Satakuntaliitto pitää tärkeänä, että alueiden ja kuntien merkitys ilmastotyössä on tunnistettu ja sitä tuetaan monimuotoisesti.

Kuten suunnitelmassa on todettu, niin kunnat voivat vauhdittaa ja edistää sidosryhmiensä ilmastotyötä monin tavoin, muun muassa erilaisilla ohjaukeinoilla, kuten kaavoituksella, elinkeinopolitiikalla, velvoitteilla, taloudellisilla keinoilla tai viestinnällä sekä esimerkiksi palvelumuotoilulla, yhteistyöllä ja kumppanuuksilla. Kunnat toimivat paikallisen ja alueellisen ilmastotyön alustoina, vauhdittajina ja mahdollistajina.

Alueellisten erojen tunnistaminen kuntien ja alueiden ilmastotyössä on tärkeää ja se tulee huomioida osana suunnitelman toteuttamista. Alueellisten erojen huomioimista korostettiin myös kuulemisvaiheessa. Yksi ilmastosuunnitelmien laatimiseen liittyvä haaste alueellisten erojen tunnistamisen ohella liittyy niin kuntien kuin maakuntien ilmastotyöhön käytettävissä olevien resurssien vähäisyyteen. Kuntien ja alueiden ilmastotyötä tuleekin tukea erilaisin kannustimin ja toimenpitein. Tämä on tärkeää etenkin, kun osana uuden ilmastolain kuntapykälän valmistelua on kunnille, seuduille tai maakunnille esitetty velvoite ilmastosuunnitelman laatimisesta. Haasteita liittyy myös ilmastoasioita kattavasti hallitsevien asiantuntijoiden osaamiseen ja määrään, mihin tulisi myös panostaa esimerkiksi täydennyskoulutuksen keinoin. Myös maakunnan liittojen ja valtion aluehallinnon ilmastoyhteistyöhön tulee panostaa erityisesti alueellisen asiantuntijuuden lisäämisen edistämiseksi.

Suunnitelmassa on todettu, että alueidenkäyttöä ja yhdyskuntarakennetta koskevilla päätöksillä vaikutetaan pitkän aikavälin kehitykseen ja että alueidenkäytön suunnittelu ja sen ohjaus ovat avainasemassa ilmastonmuutoksen hillinnässä. Toimenpiteissä on mm. esitetty, että luodaan

edellytykset vähähiiliselle ja resurssitehokkaalle yhdyskuntakehitykselle, joka tukeutuu ensisijaisesti olemassa olevaan rakenteeseen ja suurilla kaupunkiseuduilla vahvistetaan yhdyskuntarakenteen eheyttä. Alueidenkäytön suunnitteluun koskien ilmastonmuutoksen hillintää ja vaikutusten arviointia liittyy myös alueiden erilaisuuteen pohjautuvia resurssi- ja asiantuntijuushaasteita, mihin on syytä kiinnittää huomiota ilmastosuunnitelman tavoitteiden edistämiseksi erilaisin kunnille ja maakunnille suunnatuin tukitoimenpitein.

Kulutuksen hiilijalanjälki

Tiedon jakaminen ja tuet koettiin ilmastosuunnitelman laatimisen alkuvaiheilla tehdyn kuulemisen yhteydessä hyviksi keinoiksi vähentää kulutuksen päästöjä. Toimenpiteissä on mm. todettu tavoite vakiinnuttaa alueellisen energianeuvonnan rahoitus osana energiatyöohjelmaa vuodesta 2023 eteenpäin. Satakunnassa on saatu hyviä kokemuksia alueellisesta energianeuvonnasta ja pitää alueellisen energianeuvonnan vakiinnuttamista tärkeänä.

Julkiset hankinnat

Resurssi- ja osaamispula nousee esille myös kuntien hankintojen vähähiilisyden ja kestävyuden arvioimisessa. Tämä koskee erityisesti pienempiä ja keskikokoisia kuntia. Vaikka tietoa, erilaisia menetelmiä ja malleja tietyissä hankintakategorioissa on olemassa, ei kunnilla ole aikaa, henkilöresurssia tai osaamista ottaa uutta tietoa käyttöön ja sisällyttää sitä osaksi hankintaprosessia. Hankintaprosessin kehittämiseen suunnattu tuki kunnille olisi vaikuttavaa ilmastotyötä. Lisäksi hankintalainsäädännön tulisi velvoittaa ympäristönäkökulman huomioimiseen. Päästövähennyksiä tulisi tarkastella elinkaaripäästömenetelmällä.

Muut poikkisektorit

Ilmastotavoitteet tulee ottaa huomioon erilaisten strategioiden ja ohjelmien valmistelussa. Samalla tulee kiinnittää erityistä huomiota ilmastotavoitteita edistävien toimenpiteiden vaikutuksiin mm. luonnon monimuotoisuuteen. Ilmastotavoitteiden edistävät toimenpiteet tulee toteuttaa siten, että käynnissä olevaa luontokatoa ei kiihdytetä ilmastotoimilla.

Toimenpideohjelma tavoitteiden saavuttamiseksi

Toimenpideohjelman tavoitteiden toteutumista eri sektoreilla tulee seurata ja seurannan tuloksista raportoida säännöllisesti. Vain näin voidaan todeta toteutuneiden toimien vaikuttavuus, määrittää seuraavien jaksojen päästövähennystarpeet sekä suunnata tulevat toimet mahdollisimman oikeudenmukaisesti.

Ilmastopolitiikan toteuttamiseen liittyen on tärkeää, että valtakunnan tasolla tuotetaan alueellista seuranta- ja indikaattoritietoa. Lisäksi kuntien ja maakuntien mahdollisuuksia ilmastotyön edistämiseksi tulee tukea riittävien resurssin turvaamiseksi rahallisesti. Kattava alueellinen ja kuntatasolla toteutettava yhteistyö eri sidosryhmien kanssa ja yhteistyöhön tarvittavan taustamateriaalin tuottaminen vaativat huomattavia resurssipanostuksia niin kunnilta kuin maakunnilta.

Toimenpideohjelmassa esitettyjen päästövähennysten saavuttamiseen liittyy runsaasti epävarmuuksia, joita on lyhyesti käsitelty toimenpideohjelmaosassa. Tästä syystä ohjelmassa esitetään, että päästövähennystoimien jatkosuunnittelussa tulisi pyrkiä tavoitteiden ylittämiseen riittävällä varmuusmarginaalilla. On kuitenkin hyvä huomioida, että varmuusmarginaalia ei pidä ylimitoittaa.

Suunnitelman ympäristö-, talous- ja sosiaaliset vaikutukset

Suunnitelman ympäristö-, talous- ja sosiaalisten vaikutusten arviointi on tärkeä osa suunnitelmaa. On hyvä, että arviointiin on sisällytetty myös yhdenvertaisuutta koskeva arviointiosuus.

Merkittävimmät ilmastotoimien ympäristövaikutukset kohdistuvat kasvihuonekaasupäästöihin, ilmastomuutokseen, ilmansaasteisiin, luonnon monimuotoisuuteen, metsien hiilinieluihin ja vesistöihin. Nämä ympäristövaikutukset ovat yhteydessä ihmisten terveyteen, viihtyvyyteen ja hyvinvointiin.

Vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen sekä sisävesien että Itämeren suojeluun jäävät suunnitelmassa olevassa arviointiosuudessa vähälle huomiolle. Suunnitelman jatkotyöstämisessä tätä arviointiosuutta tulee terävöittää, koska kuten suunnitelmassakin todetaan, ilmastotoimet osin lisäävät luonnonvarojen käyttöä ja painetta ekosysteemeihin. Näiden vaikutusten minimoiminen ja tarvittaessa kompensointi luonnon monimuotoisuuden suojelutoimilla tulee sisällyttää kaikkien toimenpiteiden tarkempaan suunnitteluun.

Suunnitelman mukaan ilmastovuosikertomuksen sisältöä on kehitetty ja kehitetään. Ilmastovuosikertomus sisältää yleiskatsauksen mm. ilmastotoimien taloudellisista ja sosiaalisista vaikutuksista. Ilmastovuosikertomuksen vaikutuksia käsittelevän osuuden kehittämisessä on syytä kiinnittää huomiota myös ilmastotoimien luonnon monimuotoisuuteen kohdistuviin vaikutuksiin ja raportoida niistä.

Muita huomioita

Ilmastotoimet on toteutettava oikeudenmukaisesti. Tarvitaan toimia, jotta ilmastoteot eivät lisää eriarvoistumista. Haavoittuvat ryhmät ja toimialat tulisi tunnistaa ja tarvittaessa tukitoimia tulee räätälöidä myös alueellisesti.

Esityksessä olisi myös hyvä ottaa huomioon tulevaisuuden energiahuoltovarmuus, joka tulee perustumaan puhtaan sähkön ja biopolttoaineiden häiriöttömään saatavuuteen.

Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma on laaja asiakirja, minkä vuoksi asiakirjan sisällöstä tulisi laatia erillinen kooste (esimerkiksi PowerPoint-esitys) suunnitelman alussa olevan tiivistelmän lisäksi. Tämä helpottaisi suunnitelman sisällön hahmottamista ja päästövähennystavoitteiden edistämiseen liittyviä toimia eri toimijatahoilla.

Lausunnon on valmistellut ympäristöasiantuntija Anne Savola, anne.savola@satakunta.fi, puh. 050 5961362

SATAKUNTALIITTO

Tiedoksi: johannes.lounasheimo@gov.fi ja magnus.cederlof@gov.fi

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta kirjaamo@satakunta.fi